

OBREŃCZ (37) *sb f*

obręcz (36) **obręcz** (1); obręcz : obręcz *Mącz* (10:1).

-ę- (30), -e- (3), -(o)- (4).

o *jasne*.

sg *N* obręcz (20). ◇ *A* obręcz (5). ◇ *pl N* obręczy (4). ◇ *G* obręczy (1). ◇ *A* obręczy (2). ◇ *I* obręczami (5).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Przedmiot z drewna lub metalu w kształcie koła; circulus Mącz, Cn; arcus Bart Bydg; circinatio, circumferentia, circus, orbis Cn* (29) : *Arcus, obręcz BartBydg* 13; *Circulus ligneus, Obręcz. Mącz* 54c; *Circumflexus, Wokoło zgjęty yako obręcz/ Złomiony. Mącz* 130a.

a. *Klamra obejmująca beczkę, itp. lub łącząca ze sobą kilka luźnych elementów; circulus (ferreus, ligneus) Mącz, Cn; fibula Mącz; resticula Vulg* (14) : *kazał zazecz paproc y wrzuczic podkadz, a fkoro tham bela wrzuczona hneth lzyą na kadzi obręczy opakli LibMal 1544/89v; [Hiram] Vczyñił też Morze (álbo kóciel ná vmywánie) lane/ [...] Pięc łokci wyfokość iego/ á obręcz ná trzydzieści łokci opáfowála ie w koło. Leop 3.Reg 7/23; Circulis vasa cingere, Státki obręczami pobić. Mącz* 54c; *Fibulis tigna coniuncta, Bałki obręczami zbite, záháftowane y zátwirdzone. Mącz* 125c, 153b, 275d; *Kufle lecą iáko grad: á drugi iuz ięczy/ Wziął konwią/ áż mu ná łbie zoftály obręczy. KochPieś* 21; *kędy Będnarz/ tám drzewá łuchego/ y obręczy wczás mieć GostGosp* 32, 168; **[Gają się tam do tej puszczy: [...] bednarze na dębinę leżącą, na obręczy jesionowe i na laskowe LustrRaw** 42, 172].

W porównaniach (2): *RejWiz* 53v; *Ktorey [karności urzędowej] gdy nie máłz/ Rzeczpołpol: ginie/ á iáko gdy obręczy z beczki opadaia á nikt ich nie pobija/ wlytka lię rozlypuie. SkarKazSej* 659a.

W charakterystycznych połączeniach: obręcz opada, opasuje [co] wokoło, opękla się; obręczami [co] pobić, zbić (zbity) (3); obręcz zawodzić [na co]; obręcz na trzydzieści łokci.

a. *Narzędzie umartwiania się i pokuty* (3) : *Włóścieńnicę skońskich włofow bárzo ołtrą zwęzelkami/ ná gołym cíele/ drugdy żelazną obręcz/ drugdy łancuch/ drugdy ná włóścieńnicy żelazny páncierz nośił. SkarŻyw* 472, 160 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: obręcz żelazna (3); *obręcz mieć, nosić; obręczą się ścisnąć.*

b. *Kajdany na szyję albo obroża* (1) : *Collare, Obręcz żelazna która ná lzyi bywa. Mącz* 59d.

c. *Przyrząd do ćwiczeń gimnastycznych* (2) : *Orbis rotarum, Okrąg kół. Orbis pugilatorius, Obręcz okóło którey chłopięta łpufzczaya Mącz* [267]c; *Petaurum, Włzelákie kuglárskie poczinánie yáko skakánie przes obręcz ná gołym mieczu kozielki przewracánie/ po powroziech liatánie y cotákowego. Mącz* 295a.

d. *Ozdoba; circulus, torques BartBydg; murenula, spinter Mącz* (8) : *ZapMaz V S 2/332; Torques, obręcz, czo ná sshygy noszhą, aureus circulus, a collo pendens usque ad pectus BartBydg* 161; *Czternasti Alspant, albo obręcz złota, Na niei trzi ballas Rubin. WypKr* 9, 23v; *Murenula etiam Kołnierz álbo oboyczyk okołofeyny álbo ynłze prziochędożenie/ Káplerzik/ Obręcz. Mącz* 237d 408b; *SkarŻyw* 68; *Iedná ie [krezy] ná rámionách łobie połozylá/ A druga srebreną obręcz pod nie podłtawilá. ZbylPrzyg* A2.

W charakterystycznych połączeniach: obręcz srebrna (2), *złota* (2); *obręczami okrasić ręce.*

e. *Obwódka na szyi ptaka wyróżniająca się kolorem od reszty upierzenia (1)* : á on ptak miał ná głowie grzebień podobny pawowemu y podgárdłek grzebieniŕty á około ŕzyie iego byŕá obręć piękna iáfna práwie iáko złoto [*et circa collum circulum aureum fulgentem*]/ ŕam byŕ wŕzyŕtek bárwy czyrwoney *HistAl* L2v.

f. [*Sidło, potrzask, pułapka*: Liŕiá ŕiatkiem wymálowá/ Obręczęm mu [= *lisowi*] teŕ vkowá. *BielawMyŕl* D4.]

2. *Pasek osadu na wewnętrznej ŕciance naczynia (8)* : Obręcz/ to zowá co ŕye ná ŕámym wierzchu przez ŕklenicę [*z moczem*] zda/ ták miáŕŕŕzo/ iáko tylec noŕowy: á w tey znáki ŕá niemocy głowney y mozgu. *SienLek* 25v; *Mocz ŕoŕty*/ iákoby oŕzáfrániony/ á kiedy y obręcz ŕoŕta/ bárzo dobry. *SienLek* 26, 25v [3 r.], 27, 27v [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: obręcz czyrwona (2), miqŕsza, ŕóŕta.

Cf **POŁOBRĘCZNY**